

УДК 378.1:37.014.5

*МИРОСЛАВ КРИШТАНОВИЧ, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет "Львівська політехніка", Україна
ORCID ID 0000-0003-1750-6385
mf0077@ukr.net*

*АНДРІЙ ПАЛАМАР, аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет "Львівська політехніка", Україна
ORCID ID 0009-0008-8438-1061*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*MYROSLAV KRYSHYANOVYCH, Doctor of Science in Public Administration, Professor; Professor of the Department of Pedagogy and Innovative Education, Lviv Polytechnic National University Lviv, Ukraine
ANDRII PALAMAR, Graduate student of the Department of Pedagogy and Innovative Education, Lviv Polytechnic National University, Ukraine*

MODERNIZATION OF VOCATIONAL HIGHER EDUCATION: CHALLENGES, PROBLEMS AND PROSPECTS

У статті розглядаються актуальні питання модернізації системи фахової передвищої освіти в умовах соціально-економічних трансформацій, цифровізації та зростання вимог до якості підготовки студентів. Наголошується, що фахова передвища освіта відіграє ключову роль у формуванні професійного потенціалу держави, забезпечуючи підготовку конкурентоспроможних кадрів для різних галузей економіки. Однак сучасні виклики – технологічні зміни, міграційні процеси, дефіцит педагогічних кадрів і необхідність гнучкого реагування на потреби ринку праці – зумовлюють потребу у глибокій модернізації освітнього процесу. Здійснено аналіз основних проблем розвитку закладів фахової передвищої освіти, серед яких недостатня інтеграція цифрових технологій у навчальний процес, обмежене фінансування та нерівномірний рівень матеріально-технічного забезпечення. Підкреслюється, що модернізація системи має спиратися на оновлення змісту освіти, упровадження інноваційних педагогічних технологій,

розширення можливостей дуальної форми навчання та активну співпрацю з роботодавцями. Висвітлено ключові напрями реформування: орієнтація на компетентнісний підхід, розвиток цифрових освітніх платформ, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, створення умов для академічної мобільності студентів і викладачів. Зазначено, що ефективність модернізації можлива лише за умови системного управління змінами, забезпечення якості освіти, соціального партнерства та державної підтримки закладів фахової передвищої освіти.

Окрему увагу приділено перспективам розвитку, переходу до інтегрованих освітніх програм, створення регіональних освітніх кластерів, розширення міжнародної співпраці та впровадження практик безперервного професійного розвитку. Отже, модернізація фахової передвищої освіти має не лише технічний, а й гуманістичний вимір, спрямований на формування компетентного, відповідального, соціально активного фахівця нового покоління.

Ключові слова: фахова передвища освіта, модернізація, компетентнісний підхід, дуальна освіта, цифровізація, освітні реформи,

інновації, професійна підготовка.

Summary. The article examines the current issues of modernizing the system of professional pre-higher education in the context of socio-economic transformations, digitalization, and increasing demands for the quality of professional training. It is emphasized that professional pre-higher education plays a key role in shaping the state's professional potential by ensuring the training of competitive specialists for various sectors of the economy. However, contemporary challenges-technological changes, migration processes, the shortage of teaching staff, and the need for flexible responses to labor market demands-necessitate a profound modernization of the educational process. The article analyzes the main problems in the development of institutions of professional pre-higher education, including insufficient integration of digital technologies into the learning process, limited funding, and uneven levels of material and technical support. It is emphasized that the modernization of the system should be based on updating the content of education, implementing innovative pedagogical

technologies, expanding the opportunities of dual education, and promoting active cooperation with employers. The key directions of reform are highlighted: orientation toward a competence-based approach, development of digital educational platforms, professional development of teaching staff, and the creation of conditions for the academic mobility of students and educators. It is noted that the effectiveness of modernization is possible only under conditions of systematic change management, quality assurance in education, social partnership, and state support for professional pre-higher education institutions.

Special attention is paid to development prospects – the transition to integrated educational programs, the creation of regional educational clusters, the expansion of international cooperation, and the introduction of lifelong professional development practices. Thus, the modernization of professional pre-higher education has not only a technical but also a humanistic dimension, aimed at shaping a competent, responsible, and socially active specialist of the new generation.

Key words: professional pre-higher education, modernization, competence-based approach, dual education, digitalization, educational reforms, innovations, professional training.

Мета: науково обґрунтувати теоретичні засади і практичні напрями модернізації системи фахової передвищої освіти в Україні в умовах соціально-економічних змін та цифрової трансформації суспільства.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Система фахової передвищої освіти України наразі переживає глибокі трансформації, спричинені інтеграцією до європейського освітнього простору, активним розвитком цифрових технологій, зміною вимог до професійної підготовки випускників та дедалі зростаючими потребами ринку праці. У межах реалізації по-

ложень Закону України "Про фахову передвищу освіту" особливо значення набуває питання модернізації освітнього процесу з акцентом на забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців сучасного покоління. Попри вже здійснені кроки з оновлення змісту освіти, залишаються проблеми, які стримують ефективний розвиток системи фахової передвищої освіти. Серед таких перешкод – недостатня відповідність освітніх програм сучасним професійним стандартам, обмежене впровадження інноваційних навчальних технологій, слабка взаємодія між освітніми закладами та роботодавцями, а також нестача матеріально-технічного забезпечення і кадрового потенціалу.

Зважаючи на стрімкий розвиток технологій і зміни в соціальному середовищі, система фахової передвищої освіти потребує не лише технічного оновлення, але й переосмислення підходів до методології, педагогіки та формування ціннісних орієнтирів для здобувачів освіти. Необхідно зосередитися на розвитку ключових компетентностей студентів, навичок критичного мислення, уміння приймати самостійні рішення та забезпечувати своє постійне професійне вдосконалення.

У цій ситуації назріває потреба наукового обґрунтування шляхів модернізації системи фахової передвищої освіти, формування її стратегічних напрямів та практичних механізмів реалізації. Виконання цього завдання має важливе значення для сталого розвитку освітньої сфери, підвищення її конкурентоспроможності та ефективної інтеграції у європейський освітній простір.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика модернізації фахової передвищої освіти посідає важливе місце в сучасних наукових дослідженнях, що свідчить про її високу актуальність у контексті реформування національної системи освіти. У наукових працях українських і зарубіжних учених акцентується увага на необхідності онов-

лення змісту освіти, удосконалення організаційних механізмів управління освітнім процесом та підвищенні рівня професійної компетентності педагогічних кадрів.

Значний внесок у вивчення теоретичних і методологічних основ модернізації освітньої системи зробили такі науковці, як (Березова, Марущак, Ковтюх, 2025; Кузан, 2022; Радкевич, 2024). Ними розкрито сутність сучасної освітньої парадигми, орієнтованої на компетентнісний підхід, гуманізацію освіти та формування інноваційного освітнього середовища.

Питання розвитку фахової передвищої освіти як важливої складової освітньої системи України висвітлювали (Бойко, Глемботька, 2025; Бондар І., Бондар Р., 2024; Волошка, 2023). Дослідники підкреслюють необхідність підвищення престижу фахової передвищої освіти, її інтеграції з ринком праці та впровадження дуальної форми навчання як ефективного механізму практичної підготовки здобувачів освіти.

Окремі аспекти цифровізації освітнього процесу та інноваційних педагогічних технологій розглядають (Сущенко Л., Андрющенко О., Сущенко П., 2022; Сергій Б., 2025), котрі відзначають, що успішна модернізація можлива лише за умови формування цифрової компетентності педагогів і створення електронного освітнього середовища.

Разом з тим попри значну кількість наукових розвідок, питання системної модернізації фахової передвищої освіти в умовах соціально-економічних викликів залишається недостатньо розробленим. Потребує подальшого вивчення комплексний підхід до забезпечення якості освіти, взаємодія закладів освіти з роботодавцями, а також моделі впровадження інноваційних освітніх практик у професійно-практичну підготовку студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація фахової передвищої освіти в Україні залишається складним і багатограним завданням, спрямованим на

покращення змісту, методів, форм і засобів підготовки сучасних спеціалістів. Цей процес має відповідати актуальним потребам суспільства та економіки. Одним з ключових чинників успішної модернізації є впровадження компетентнісного підходу, який змінює акцент навчання з простого засвоєння знань на формування здатності їхнього практичного застосування. Такий підхід також сприяє розвитку критичного мислення, навичок прийняття рішень та адаптивності студентів до змін у професійному середовищі. Закон України "Про фахову передвищу освіту" заклав нормативні основи для розвитку цієї освітньої ланки, але його реалізація залежить від оновлення програм навчання, підготовки викладачів, модернізації матеріально-технічної бази (Вінтоняк, 2024). Неабияке значення має узгодження програм з вимогами регіональних ринків праці, що потребує активної співпраці з роботодавцями у створенні стандартів і навчальних планів.

Серед основних напрямів оновлення виокремлюється впровадження інноваційних педагогічних технологій. Наприклад, використання інтерактивного навчання, цифрових платформ, моделювання професійних ситуацій і проєктної роботи сприяє розвитку самостійності, відповідальності й комунікабельності студентів. Водночас інформаційно-комунікаційні технології виступають не лише інструментом навчання, а й засобом формування цифрової грамотності - обов'язкової складової сучасного фахівця. Одним з важливих напрямів реформування є розвиток дуальної форми освіти. Її перевага – поєднання теоретичних знань з практичною роботою на підприємствах. Це дозволяє студентам отримати реальний професійний досвід і збільшує їхні шанси на працевлаштування. Проте для ефективного впровадження дуальної освіти необхідні чіткі нормативні механізми, тісне партнерство між закладами освіти та бізнесом, а також мотивація підприємств до

участі в підготовці молодих фахівців (Гайдаржи, Лаврик, Бурдун, 2025).

Ще однією невід'ємною складовою процесу модернізації слугує цифровізація освітнього простору. Вона охоплює створення електронних ресурсів, застосування дистанційного навчання та розробку індивідуальних освітніх траєкторій для студентів. Завдяки цифровим технологіям вдається підвищити ефективність навчального процесу, зробити його більш доступним, прозорим і гнучким. Зберігається і проблема цифрового розриву між навчальними закладами, що вимагає державної підтримки в технічному забезпеченні і розвитку цифрової компетентності педагогів. Щодо викладацького складу, то професійний розвиток педагогів займає головне місце в модернізаційних процесах. Сьогодні викладач має бути не просто носієм знань, а справжнім фасилітатором освітнього процесу. Підвищення кваліфікації через тренінги, стажування та міжнародні програми сприяють упровадженню інноваційного мислення та інтеграції сучасних освітніх технологій у практику навчання. Надзвичайно важливою бачиться також розбудова регіональних освітніх кластерів, які об'єднують освітні заклади, підприємства, місцеві органи влади та громадські організації (Радкевич, та ін., 2022). Такий формат співпраці дозволяє ефективніше використовувати ресурси, адаптувати освітні програми до потреб регіонального ринку праці й розширювати можливості для практичної підготовки студентів.

Інтернаціоналізація освітнього простору стала одним із перспективних напрямів розвитку системи фахової передвищої освіти, оскільки охоплює участь освітніх закладів у міжнародних проєктах, програмах академічної мобільності та обмін досвідом з європейськими партнерами. Такі ініціативи сприяють підвищенню якості освіти, розвитку міжкультурної компетентності й адаптації освітніх практик до стандартів Європи. Сучасна мо-

дернізація фахової передвищої освіти є багатогранним процесом, що передбачає інтеграцію структурних, змістових і технологічних змін. Основні завдання, що постають, – узгодження державної освітньої політики із соціально-економічними потребами, розширення автономії освітніх установ, створення інноваційного освітнього середовища та забезпечення умов для реалізації потенціалу кожного здобувача освіти (Коняхін, 2023). Виконання поставлених завдань дозволить готувати висококваліфікованих фахівців, здатних діяти ефективно в сучасному інформаційному суспільстві.

Ключовою умовою модернізації залишається гарантування якості освіти шляхом удосконалення внутрішніх і зовнішніх систем оцінювання. Акредітація програм, моніторинг результатів навчання, розвиток системи внутрішнього забезпечення якості ведуть до більшої прозорості та ефективності освітнього процесу. Тут важливо, аби ці процедури не зводилися лише до формальності, а справді слугували фактором оновлення змісту освіти, удосконаленню методичної бази й підвищенню професійної майстерності викладачів.

В умовах соціально-економічних змін особливого значення набуває розвиток інклюзивного освітнього середовища в закладах фахової передвищої освіти. Гарантування рівного доступу до освіти для осіб з особливими освітніми потребами вимагає створення безбар'єрної інфраструктури, надання психолого-педагогічної підтримки, адаптації навчальних програм і застосування інклюзивних методик. Такий підхід сприяє підготовці соціально відповідальних фахівців, здатних ефективно діяти в багатокультурному й різноманітному суспільстві.

Важливою складовою модернізації є також оновлення змісту професійної підготовки відповідно до глобальних тенденцій розвитку економіки. Швидкий технологічний прогрес, автоматизація, упровадження штучного інтелекту та роз-

виток суміжних сфер породжують запит на нові професійні компетенції. З огляду на це необхідно забезпечити гнучкість освітніх програм, своєчасно реагуючи на появу нових професій, адаптувати зміст підготовки в тісній співпраці з роботодавцями, галузевими асоціаціями та експертними колами.

Не менш значущою складовою процесу модернізації вважаємо розвиток системи студентського самоврядування та збільшення можливостей участі студентів в управлінні освітнім закладом. Активне залучення молоді до процесу прийняття рішень сприяє формуванню їхніх лідерських якостей, розвитку громадянської свідомості та створенню сприятливого освітнього середовища. Це також позитивно позначається на мотивації здобувачів освіти та забезпечує врахування їхніх потреб у процесі вдосконалення навчальних програм.

Особливого значення набуває розвиток співпраці між закладами фахової передвищої освіти і громадськими організаціями. Спільне впровадження проєктів, волонтерських заходів та соціальних ініціатив сприяє становленню соціально активних особистостей, котрі володіють навичками командної роботи, ефективної комунікації та мають відповідальне ставлення до громадських процесів. Така співпраця не лише збагачує освітній досвід студентів, а й посилює престиж закладів освіти серед локальних громад.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Модернізація фахової передвищої освіти є стратегічним напрямом розвитку освітньої системи України, який визначає якість підготовки майбутніх спеціалістів та конкурентоспроможність держави у глобальному освітньому середовищі. Цей процес потребує комплексного підходу, що передбачає оновлення змісту освіти, впровадження інноваційних технологій, удосконалення механізмів управління та підвищення професійної компетентності педагогічних працівників. Перш за все, ефективна модернізація мож-

лива лише за умов налагодженої взаємодії між державними інституціями, освітніми установами, роботодавцями та громадськими організаціями. Партнерська модель управління дозволяє узгодити освітні програми з фактичними потребами ринку праці, сприяючи розвитку практично орієнтованих компетентностей у студентів. Другим ключовим елементом оновлення є цифровізація, яка відкриває нові можливості для індивідуального підходу до навчання, підвищує якість освітніх послуг та забезпечує їхню доступність. Водночас такий процес вимагає системної державної підтримки, зокрема, у частині інвестицій у матеріально-технічну базу та професійну підготовку викладачів до роботи в умовах цифрового середовища. Третій важливий аспект модернізації – впровадження компетентнісного підходу, орієнтованого на формування у здобувачів не лише професійних знань і навичок, але й критичного мислення, самостійності, креативного підходу та соціальної відповідальності. Це створює умови для підготовки нового покоління фахівців, здатних бути гнучкими, ініціативними та відкритими до безперервного професійного розвитку.

Отже, модернізацію фахової передвищої освіти слід розглядати як динамічний процес, що охоплює освітні, організаційні, технологічні та соціальні аспекти. Успішна реалізація такого процесу сприятиме якісній підготовці кадрів, інтеграції України у європейський освітній простір та зміцненню ролі освіти як важливого чинника сталого розвитку суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Бойко, І., Глемботцька, О. (2025). Проблеми та перспективи впровадження в освітніх закладах регіонів бойових дій дуальної форми фахової передвищої освіти. *Український Педагогічний журнал*, 1, 116–123.

Бондар, І., Бондар, Р. (2024). Тенденції та виклики розвитку фахо-

вої передвищої освіти в Україні. *Рекомендовано до друку вченою радою Комунального закладу вищої освіти "Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського" (протокол № 5 від 24 червня 2024 року)*, 38.

Березова, Л. С., Марущак, О. В., Ковтюх, Л. М. (2025). Модернізація освітніх програм закладів вищої освіти як фактор підвищення якості підготовки фахівців. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 17.

Волошка, Є. М. Механізми впровадження дуальної освіти в систему фахової передвищої педагогічної освіти України. *Вчені записки*, 13.

Вінтоняк, О. (2024). Розвиток фахової передвищої освіти за умов воєнного стану. *Молодь і ринок*, 5(225), 122–128.

Гайдаржи, А. І., Лаврик, О. В., Бурдун, В. В. (2025). Роль дуальної освіти в підвищенні професійної підготовки фахівців в умовах ринку праці України. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 20.

Кузан, Г. (2022). Диджиталізація освітнього процесу і дистанційне навчання в Україні: виклики, проблеми, перспективи. *Молодь і ринок*, 9(207), 107–111.

Криштанович, М. Ф. (2022). Формування професійної компетентності майбутніх викладачів права. *Освітні обрії*, 54(1), 77–80.

Радкевич, В. О. (2024). Науково-методичне забезпечення професійної і фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6(1), 1–14.

Радкевич, В. О., Лузан, П. Г., Пашенко, Т. М. (2022). Фахова передвища освіта: аналітичний огляд ефективності. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1–12.

Сергій, Б. (2025). Основні ризики для закладів фахової передвищої освіти в контексті реформування системи професійної освіти України. *Вісник післядипломної освіти*, 33(62), 44–75.

Сущенко, Л. О., Андрущенко, О. О., Сущенко, П. Р. (2022). Цифрова трансформація закладів вищої ос-

віти в умовах діджиталізації суспільства: виклики і перспективи. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 2, 157–162.

12. Коняхін, Ю. (2023). Міжнародна академічна мобільність в закладах фахової передвищої освіти. *Інноватика у вихованні*, (17), 349–356.

REFERENCES

Boiko, I., Hlembottska, O. (2025). Problemy ta perspektyvy vprovadzhennia v osvitnikh zakladakh rehioniv boiovykh dii dualnoi formy fakhovoi peredvyshchoi osvity. *Ukrainskyi Pedagogichnyi zhurnal*, 1, 116–123.

Bondar, I., Bondar, R. (2024). Tendentsii ta vyklyky rozvytku fakhovoi peredvyshchoi osvity v Ukraini. *Rekomendovano do druku vchenoiu radoiu Komunalnoho zakladu vyshchoi osvity "Barskyi humanitarno-pedagogichnyi koledzh imeni Mykhaila Hrushevsko-ho"(protokol № 5 vid 24 chervnia 2024 roku)*, 38.

Berezova, L. S., Marushchak, O. V., Kovtiukh, L. M. (2025). Modernizatsiia osvitnikh prohram zakladiv vyshchoi osvity yak faktor

pidvyshchennia yakosti pidhotovky fakhivtsiv. *Pedagogichna Akademiia: naukovyi zapysky*, 17.

Voloshka, Ye. M. Mekhanizmy vprovadzhennia dualnoi osvity v systemu fakhovoi peredvyshchoi pedagogichnoi osvity ukrainy. *Vcheni zapysky*, 13.

Vintoniak, O. (2024). Rozvytok fakhovoi peredvyshchoi osvity za umov voiennoho stanu. *Molod i rynek*, 5/225, 122–128.

Haidarzhy, A. I., Lavryk, O. V., Burdun, V. V. (2025). Rol dualnoi osvity v pidvyshchenni profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh rynku pratsi Ukrainy. *Pedagogichna Akademiia: naukovyi zapysky*, 20.

Kuzan, H. (2022). Dydzhitalizatsiia osvitnoho protsesu i dystantsiine navchannia v Ukraini: vyklyky, problemy, perspektyvy. *Molod i rynek*, 9/207, 107–111.

Kryshtanovych, M.F. (2022). Formuvannia profesiynoi kompetentnosti maybutnikh vykladachiv prava. *Osvitni Obriyi*, 54(1), 77–80.

Radkevych, V. O. (2024). Naukovo-metodychne zabezpechennia profesiinoi i fakhovoi peredvyshchoi osvity v

umovakh voiennoho stanu. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedagogichnykh nauk Ukrainy*, 6(1), 1–14.

Radkevych, V. O., Luzan, P. H., Pashchenko, T. M. (2022). Fakhova peredvyshcha osvita: analitychnyi ohliad efektyvnosti. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedagogichnykh nauk Ukrainy*, 4(2), 1–12.

Serhii, B. (2025). Osnovni ryzyky dlia zakladiv fakhovoi peredvyshchoi osvity v konteksti reformuvannia systemy profesiinoi osvity Ukrainy. *Visnyk pisliadyplomnoi osvity: zbirnyk naukovykh prats*, 33(62), 44–75.

Sushchenko L. O., Andriushchenko O. O., Sushchenko P. R. (2022). Tsyfrova transformatsiia zakladiv vyshchoi osvity v umovakh didzhitalizatsii suspilstva: vyklyky i perspektyvy. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, 2, 157–162.

Koniakhin, Yu. (2023). Mizhnarodna akademichna mobilnist v zakladakh fakhovoi peredvyshchoi osvity. *Innovatyka u vykhovanni*, 17, 349–356.

Стаття надійшла 15.09.2025 р.

